

Povestea lui Harap-Alb

Ion Creangă

Cei patru mari clasici ai noștri, atât de diferiți ca formație, viziune asupra lumii, manieră stilistică, au mai multe puncte comune decât se crede îndeobște.

Concepția despre artă, religiozitatea cu care abordau problemele scrisului, respectiv pentru limbă, cultivarea valorilor morale moderne etc. sunt doar câteva dintre ele. Fapt e că au cunoscut deopotrivă fascinația basmului. Fără îndoială, *Povestea lui Harap-Alb* poartă în sine schema generală a basmului, dar, mai ales, e evident geniul verbal al lui Creangă, știința lui de a-și subjuga ascultătorii / cititorii, povestea fiind tot o “amintire”.

Motivele basmului sunt cele cunoscute: împăratul fără urmași pe linie bărbătească, motivul alegerii fiului vrednic de a fi împărat, prima probă, sfaturile date de Sfânta Duminică fiului milostiv, alegerea calului (cu proba jăratecului), trecerea primei probe de către Prâslea (mezinul), călătoria, supunerea prin vicleșug și amenințări (motivul spânului), motivele încercărilor / probelor diferite, motivul prieteniei și al ajutoarelor, dragostea, pedepsirea celui rău, căsătoria. Predomină însă motivul omului bun și milos, menit să aibă o viață fericită după încercări dure, pe care le depășește ajutat fiind de divinitate (“...puterea milosteniei și inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb...”), de oameni, de animale, de gâze, de elemente magice. Harap-Alb e un tânăr obișnuit (plânge, se lamentează, e nervos, lovește calul, e supus, își respectă cuvântul dat, se sperie, e gata să renunțe, se îndrăgostește, e cinstit, fără nici un fel de putere magică). Pe deasupra se și amuză grozav — ca un copil — în compania uriașilor cu care se va împrieteni. Nu e nimic schematic în cuprinsul motivelor, totul decurge ca în gândirea țăranului (ca dealtfel și în poeziile lui Goga, Coșbuc, Sadoveanu).

Ce e strict popular în “Povestea lui Harap-Alb”? La o lectură grăbită s-ar părea că totul, din moment ce motivele impun derularea acțiunii / narațiunii. Se adaugă tema cunoscută: binele va izbândi în lupta cu răul, chiar dacă sunt necesare, pentru inițierea eroului, probe de inteligență, vitejie, agerime, înțelegere, răbdare.

Personajele sunt alese din lumea satului / a basmului, ajutoarele au aceeași sorginte, limbajul poartă marca oralității (a unei oralități trecute prin filtrul lui Creangă), totul e tipic, tiparele se văd pretutindeni.

Originalitatea lui Creangă. Basmul e teritoriul copilării, presupune ieșirea, prin real, în imaginar, orice situație având rezolvări imediate, pozitive. Imaginarul e la Creangă un prilej de a hiperboliza și de a așeza în plină lumină comicul și considerațiile implicate spontan: accentele morale, credințele, superstiția, dar și trimiterile spre cotidian. Chiar din introducere — după clișeul inițial — ni se relatează despre războaie și primejdii ce pot împiedica pe oamenii aflați la mari depărtări să intre în contact. Deschiderea e — ca și în

Amintiri... — spre actualitate, de aceea Creangă (cenzor, autor, narator, martor, personaj) oprește digresiunea: “Dar ia să nu ne depărtăm cu vorba și să încep a depăna firul poveștii”. Nu e tot o “amintire din copilărie”? Mentalitatea specifică țăranului hâtru, prins de nevoia de a evada din tipar, dar întorcându-se la acesta. Sfânta Duminică îl susține pe Harap-Alb, fiindcă-i știe soarta, îi cunoaște firea, e altfel decât al tatălui care-i refuzase întoarcerea acasă în cazul unui insucces. Omul trebuie să învețe totul temeinic și pe îndelete, plătind nesăbuițele și pripelile. Tatăl îl pune în gardă în ceea ce privește inconsecvența, ispitele, relele lumii, reduse, pentru Harap-Alb, la spân și omul roș. Este o anticipare a tot ce va fi, întrucât bătrânul împărat știe prețul tinereții, dar și ce pot face singurătatea și urâtul drumului lung. Calul însuși ar putea atenua suferințele eroului, dar n-o face, fiindcă Harap-Alb trebuie să-și merite darurile de la capătul unui deșert ce nu pare să se mai sfârșească.

Și așa Harap-Alb învață lecția omeniei, a dobândirii propriei experiențe, condiție *sine qua non*, în concepția populară, dar și a lui Creangă, pentru echilibru și dreaptă judecată, lecție sintetizată tot de Sfânta Duminică: “Când vei ajunge și tu odată mare, îi căuta să judeci lucrurile de-a-fir-a-păr și vei crede celor asupriți și necăjiți, pentru că știi ce e necazul. Dar până atunci mai rabdă, Harap-Alb...”.

Sunt realizate conexiuni neașteptate, Sfânta Duminică îi dă lui Harap-Alb armele lui Statu-Palmă-Barbă-Cot, fiindcă autorul consideră folclorul un bun public, la care oricine poate apela pentru imagini, semnificații, personaje sau mijloace. Apare monologul interior. Pe alocuri basmul, condus de un autor omniscient, dar jovial, are tonalități de roman modern: “Dar ia să vedem ce se mai petrece la masă după ducerea lui Harap-Alb”. Eroii fabuloși se despart cu greu de Harap-Alb, fiind cuprinși de farmecul prieteniei.

În basmul popular fantasticul presupune o altă realitate, ordonată după anume criterii: “tărâmul celălalt” (local zmeilor, balaurilor, al zgripturoaicelor, etc.). Acești mesageri ai răului n-au chip, n-au identitate, ci doar comportamente tipice. Fiind abur, ceață, plăsmuire..., zmeul, balaurul țin de vrăjitorie, de magie, produc spaima subconștientului. Nimic din toate acestea în *Povestea lui Harap-Alb*. Apar, desigur, elemente magice, calul, Sfânta Duminică, dar acționând credibil. Creangă dă viață, contur precis unor hiperbole populare: un mâncău (Flămânzilă), un mare băutor (Setilă), unul care vede totul (Ochilă), etc. Ei sunt niște țărani, uriași în felul lor, depășindu-și concetățenii, fiindcă sunt cu un picior pe tărâmul realului și cu unul pe tărâmul imaginarului. Reprezintă fantasticul, dar o fac doar pe jumătate, pentru că, de fapt, sunt niște oameni: se ironizează, au sentimentul prieteniei, le place viața. Sunt proiecții, creații, dorințe ale țăranului care crede că viața a impus destule limite omului. Sunt în același timp prietenii lui I. Creangă din clipele de reverie, constituie răspunsul pe care și l-ar da fiecare în momente grele.

“Creangă restituie povestirea funcțiunii ei estetice primitive, care este de a se adresa nu unor cititori, ci unui auditor, capabil de a fi cucerit prin toate elementele de sugestie ale graiului viu, cu tot ce poate transmite acesta peste înțelesul abstract al lucrurilor comunicante.” (T. Vianu)

VIATA DE LICEU

se trăiește o singură dată!